

VARA KOMMUN

Hela människan, hela livet

Kultur- och biblioteks-
plan

Vara kommun
2013-2017

Innehållsförteckning

Hela människan, hela livet.....	2
Kultur- och biblioteksplan Vara kommun 2013-2017.....	2
Hela människan hela livet.....	3
Kultur- och biblioteksplan för Vara kommun.....	3
Vision.....	3
Utgångspunkter	3
Kulturpolitiska mål	3
Lagar och förordningar	4
Omvärldsbevakning.....	4
Forskning.....	4
Medborgarperspektiv.....	6
Nuläge – ett urval iakttagelser	6
Nyläge – målsättningar vid planperiodens slut	8
Kultur- och biblioteksplanens liv.....	12

”Det var den allra bästa av tider och det var den allra värsta. Det var visdomens tid. Det var oförnuftets tid. Det var både trons och vantrons epok. Det var ljusets årstid och mörkrets årstid, hoppets vår och förtvivlans vinter. Allt låg framför oss, och intet låg framför oss.” (Charles Dickens: Två städer. 1859)

”Skolan ska inte utbilda för framtiden – skolan ska vara framtiden.” (Troed Troedson. 2012)

”Kulturen är demokratins immunförsvar.” (Stina Oscarsson. 2013)

Hela människan, hela livet

Kultur- och biblioteksplan Vara kommun 2013-2017

Bibliotekslagen (1996:1596) slår fast att kommunerna ska ha en biblioteksplan. Riksdagens mening är att man med samsyn på vad biblioteksresurser ska användas till får samordning av resurser och hög resurseffektivitet.

Biblioteken ska tillhandahålla det brukarna behöver inom ramen för det ekonomiska utrymmet och med god kvalitet.

Arbetet med den nya biblioteksplanen startade i en diskussion om vad som kännetecknar biblioteksverksamhet och hur en biblioteksresurs ser ut och kan användas.

Sedan den förra planen antogs har biblioteken utvecklats. Inte minst i Vara, där biblioteksorganisationen nu utgör stommen i kommunens kulturadministration. Bibliotekens gränssnitt mot brukarna har kombinerats med t ex utveckling av kommunens roll gentemot föreningslivet. Biblioteken och föreningslivet möter en stor del av kommunens befolkning.

I det sammanhanget har biblioteksresurser på ett påtagligt sätt vidgats från att vara mestadels textbaserade media för utlåning till att bli en del av stödet till ett brett kulturutbud.

I det läget blir en biblioteksplan också stomme till en kulturplan. I arbetets inledningsfas bytte därför planen beteckning från biblioteksplan till kultur- och biblioteksplan.

Vara kommuns biblioteksplan 2013-2017 har tagits fram genom samverkan med socialförvaltning och bildningsförvaltning. Folkbibliotekets mediaurvalsprinciper har tillförts som styrdokument i utformningen av bibliotekens bestånd. Samma principer gäller olika typer av resurser som biblioteken under planperioden kan komma att erbjuda.

Kultur- och biblioteksplanen ska vara ett levande dokument och användas i kommunens verksamheter som utgångspunkt för att utveckla kommunens kulturliv och kompetensnivå. Som stöd för den politiska ledningen ska varje nämnd och utskott ange på vilket sätt verksamheternas utveckling i planens riktning ska mätas och utvärderas.

För att följa utvecklingen på strategiska områden ska kultur- och biblioteksplanen upprättas under varje mandatperiod. Beslutad plan sträcker sig in över nästa mandatperiod för att säkerställa kontinuitet och samsyn.

Styrgrupp för arbetet har bestått av ordförande i respektive socialnämnd och bildningsnämnd samt en representant från kommunstyrelsen.

Vara den 26 mars 2013

Gunlög Thorstensson

Kultur- och bibliotekschef

Hela människan hela livet

Kultur- och biblioteksplan för Vara kommun

Vision

Vara är en god livsmiljö som uppmuntrar entreprenöriellt tänkande. Med glädje och kreativitet arbetar kommunens alla verksamheter för att stärka medborgarnas inflytande, delaktighet, tillgänglighet och självständighet. Kulturen både utmanar och stärker invanda mönster. Kultur som metod används medvetet och konsekvent för att uppnå fastställda mål, som en del i det livslånga lärandet.

Glädje, vidgade gränser, ungdomar, tillgänglighet, delaktighet (icke föreningsanslutna, demokratifokus), teknik. (Styrgruppens ledbegrepp)

Utgångspunkter

Kulturpolitiska mål

Kultur är ett särskilt politikområde och kulturpolitiska mål finns på nationell och regional nivå. En kulturplan är under arbete på delregional nivå (kommunalförbund Skaraborg).

Nationella kulturpolitiska mål från 2009

Kulturen ska vara en dynamisk, utmanande och obunden kraft med yttrandefriheten som grund. Alla ska ha möjlighet att delta i kulturlivet. Kreativitet, mångfald och konstnärlig kvalitet ska präglade samhällets utveckling.

För att uppnå målen ska kulturpolitiken:

- främja allas möjlighet till kulturupplevelser, bildning och till att utveckla sina skapande förmågor,
- främja kvalitet och konstnärlig förnyelse,
- främja ett levande kulturarv som bevaras, används och utvecklas,
- främja internationellt och interkulturellt utbyte och samverkan,
- särskilt uppmärksamma barns och ungas rätt till kultur.

Regionala kulturpolitiskt strategiska områden 2013-2015

- Vidga deltagandet
- Utveckla kapaciteter
- Gynna nyskapande
- Nyttja tekniken
- Öka internationaliseringen

Delregionala värdeord (kulturplan under arbete)

- Tillgängligt
- Utvecklande
- Gränslöst
- Genuint

Kommunala strategiska mål 2011

- Vara kommun är en bra kommun för barn och ungdomar att växa upp i.

- 16 000 invånare år 2015

Kommunens kulturpolitiska mål (sektorsprogrammet för kultur)

- Vara kommuns invånare ska uppleva att kulturen förhöjer livskvalitén.

Lagar och förordningar

Kommunal verksamhet styrs och stärks av lagar, förordningar och styrdokument. Kultur- och biblioteksplanen utgår ifrån följande:

Bibliotekslagen

Lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS)

Plan- och bygglagen (PBL)

Skollagen

Socialtjänstlagen (SoL)

Styrdokument, författningar och förordningar.

FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning. – 2006. - Ratificerad 2009. Artikel 30

FN:s konvention om barnets rättigheter. -1989. – Ratificerad 1990. Artikel 13-15, 23 och 31

Regeringens strategi för genomförande av funktionshinderspolitiken. - 2011–2016. Punkt 13: Kultur, tv, tidningar och idrott. Lättläst version.

Ökad tillgänglighet till kultur för personer med funktionsnedsättning. - Kulturrådets mål och handlingsplan 2011–2016.

UNESCOs folkbiblioteksmanifest. – 1994.

UNESCOs skolbiblioteksmanifest. - 1999

Omvärldsbevakning

Det pågår ett intensivt utvecklingsarbete, inte bara i Vara kommun, kring kultur som metod och inspiration. Det är viktigt att hämta hem kunskaper från både nationella och internationella kontakter.

Forskning

Kulturens roll i samhällsutveckling och ekonomisk tillväxt

Moderna forskningsresultat¹ visar att det finns ett starkt samband mellan i vilken grad ett lands medborgare är kulturellt aktiva och motsvarande index för t.ex. välfärd och upplevt välbefinnande, känsla av delaktighet i ett hållbart samhälle, social sammanhållning, deltagande i ett livslångt lärande, utveckling av ett nyskapande företagsklimat och innovationsbenägenhet.

Kulturlivet rör sig i en riktning som suddar ut gränser mellan kulturkonsumtion och kulturproduktion. Detta märks fortfarande tydligast i yngre åldrar. Skapande som sker mellan många individer påverkar också hur människor ser på gemensam utveckling i arbetsliv, familjeliv och i civilsamhällets utveckling i en framtid.

¹ Sacco, Pier Luigi: Culture 3.0: A new perspective for the EU 2014-2020 structural funds programming. 2011.

Samhällsutvecklingen påverkas i hög grad av den lokala graden av kulturell aktivitet och förekomsten av ”kreativa kraftfält” där de äldre strukturerna utmanas i betydelse för lokal, kreativ utveckling.

Kreativa och kulturella näringar växer i ekonomisk och social betydelse. Näringen omfattar ofta många små och medelstora företag. Den kreativa och kulturella näringen är beroende av ett omgivande samhällsklimat som främjar framväxten av det genuina originalet. Med bra grogrund för ursprungsidéer att utvecklas i förbättras möjligheterna för en positiv ekonomisk utveckling.

Annan forskning visar att biblioteken är nyckelinstitutioner i flera av dessa områden genom att vara den mest välbesökta kulturinstitutionen i samhället, en socialt jämlik mötesplats i lokalsamhället och genom rollen i det livslånga lärandet.

Enligt framtidsanalytikern Troed Troedson har skolan några begrepp att förhålla sig till för att anpassa sin verksamhet och undervisning för att barn/elever ska kunna nå sin fulla potential:

komplexitet, rörlighet, värderingar, entreprenörskap

Om dagens skola okritiskt bevarar undervisningstraditionen kommer vuxna i framtiden att vara sämre rustade med verktyg för att hantera det mångfacetterade, globala samhället, då traditionen bjuder motsatta begrepp: specialisering, plats, objektivitet, objekt

specialisering	-	komplexitet
plats	-	rörlighet/mobilitet
objektivitet	-	värderingar
objekt	-	entreprenörskap

Av hävd är människor vana att specialisera sig, medan framtiden kräver komplexitet där gränser löses upp mellan t ex olika roller.

Framtiden kommer att präglas av stor mobilitet där vi alla är världsmedborgare. För att underlätta rörlighet krävs smartphones, läsplattor och andra IT-verktyg och i skolan möjlighet att använda dem fullt ut för lärande och kommunikation.

Värderingar är på väg att bli viktigare än objektiva fakta. Elever måste tränas i att ha egna värderingar och uppfattningar och ta ansvar för vad de tycker.

”Uppslagssanningen” finns eller behövs inte på samma sätt längre.

Entreprenörskap är svaret på vad varje enskild elev anser sig behöva och vilja. De är inte längre objekt och måste kunna ta ansvar för vad de gör och varför de gör det.

Troed Troedssons tankar går att generalisera och föra över till andra områden än skolan.

Kultur som metod ger effektivare inläring

Forskning² har visat att metoder utvecklade med hjälp av de kulturella uttrycken stärker i stort sett alla områden som skolan arbetar med – socialisering, kun-

---

² Bamford, Anne: The Wow Factor. 2011

skap och lärande, identitetsskapande i en global värld och möjligheterna att göra sin röst hörd i ett demokratiskt samhälle.

Socioekonomi

Ett socioekonomiskt synsätt³ visar tydligt att alla tidiga insatser för att stärka individen i ett helhetsperspektiv, är god mänsklig och samhällsekonomisk investering. Det är också god ekonomisk hushållning att stötta människor att hålla fast i positiva livsstrategier genom hela livet. Tillgång till kultur och kulturella uttryck är grundbultar för upplevelsen av ett gott och meningsfullt liv, oavsett faktorer som t ex ålder, ursprung, eller funktionsnivå. Det ger också verktyg för inflytande, delaktighet, tillgänglighet och självständighet.

Kulturinstitutioner och kulturföreningar är av stor vikt för känslan av sammanhang och delaktighet. Den vuxna befolkningen utgör modell för uppväxande generationer – att revoltera mot eller att ärva förhållningssätt från.

Medborgarperspektiv

Vara kommun genomför brukarundersökningar och medborgarenkäter enligt en fastlagd plan. Brukarundersökningar visar t ex att eleverna i Vara kommun efterfrågar mer kultur trots att de ges scenkonst i större omfattning än vad som erbjuds elever i många andra kommuner. Det kan tolkas som behov av alternativa metoder i lärandeprocesser.

Socialförvaltningens resultat identifierar upplevelsen av delaktighet och sociala/kulturella aktiviteter som utvecklingsområden.

Folkbildning, inklusive bibliotekens verksamhet, vänder sig till människor i oformella och informella läroprocesser som nästan alltid börjar i personligt intresse eller lust att förkovra sig. Det livslånga lärandet kräver inga förkunskaper; det börjar i den stund en person hamnar i sammanhang som utmanar förmågor och kunskaper man har. Alla nivåer, åldrar och sätt att lära finns företrädda. En förutsättning är att impulser att lära möts av fria och tillgängliga resurser som främjar medskapande och viljan till lärande.

Nuläge – ett urval iakttagelser

Kulturen i lokalsamhället

En genomtänkt fysisk miljö kan utgöra ett positivt stöd för kulturellt engagemang och lärande. Bibliotek, fritidsgårdar, bygdegårdar, biosalonger och konserthus är exempel på det. Sådana miljöer är inte bara positiva för alla utan kan också vara avgörande för att människor ska ha möjlighet att utvecklas i enlighet med sina egna intressen och förmågor och nå kunskaps- och andra mål.

Folkbildningen står för en stor mängd cirklar och arrangemang som stimulerar lärande.

För personer involverade i informellt, oformellt och formellt lärande är bibliotekens roll som stöd ganska väl känd.

---

³ Nilsson, Ingvar och Wadeskog, Anders: Det är bättre att stämma i bäcken än i ån : att värdera de ekonomiska effekterna av tidiga och samordnade insatser kring barn och unga. 2008

Folkbiblioteken är kommunens största kulturinstitution, med både fysiska och virtuella besökare, och är på samma gång ett stöd för lärprocesser och förmedlare av kulturella upplevelser - del av det livslånga lärandet. Folkbiblioteken finns fysiskt i Vara, Kvänum, Vedum och Levene och virtuellt på Internet. I Helås finns en föreningsdriven bokstation.

Utövande kulturarbetare och kulturell och kreativ näringsverksamhet i kommunen använder i liten omfattning biblioteken som källa för information och inspiration. Undantagen är utställningsverksamheten, som är utnyttjad 100 % av den tillgängliga tiden i ett utställarperspektiv.

Vara Konserthus spelar en stor roll när det gäller tillgänglighet till scenkonst och musik.

Kulturlivet, inklusive biblioteken, behöver utveckla sitt förhållningssätt och anpassa sina verksamheter för att fånga upp grupper som man i dagsläget inte når, t ex ungdomar/unga vuxna.

Kulturlivet kan utveckla sin verksamhet i förhållande till begrepp som jämställdhet, integration och entreprenörskap.

Det finns många föreningar och organisationer med kulturella förtecken i kommunen. Bibliotekens och folkbildningens resurser som kunskapsbas och inspiration kan användas i större utsträckning i föreningarnas verksamhetsutveckling än vad som sker.

Mångfald är till glädje för alla och kan utvecklas än mer till en gemensam resurs.

Kulturen i kommunens verksamheter

Vara kommuns verksamheter arbetar med kulturella uttryck, men medvetenheten om vilka och varför behöver utvecklas till ett avstamp för metodutveckling i medborgarens perspektiv.

Bildningsförvaltningen arbetar strategiskt med kultur som metod genom forumet Kulturpedagogen.

Skolbiblioteken kan i större utsträckning ses som en viktig och kreativ lärandemiljö.

Evidensbaserad praktik (EBP) som förhållningssätt säkerställer uppföljning och vidareförädling av goda och verksamma idéer och metoder. EBP används idag för kvalitetssäkring av metodutveckling i vardagen inom utbildning, kulturadministration och omsorger. Ett målmedvetet och forskningsbaserat utvecklingsarbete med fokus på kultur ger alternativa metoder som bättre tillvaratar medborgarnas förmågor och intressen.

Verksamheterna använder i liten grad biblioteken och enheterna inom kultursektorn (kulturskola, fritidsgårdar) för att hämta idéer och inspiration för att

utveckla medvetenheten om kulturella uttryck som metod eller som gemensam yta för att sprida egna tankar vidare.

Metodutvecklingsprocesserna inom utbildning, omsorgerna och samhällsplanering är inte kända mellan förvaltningarna. Bibliotekens möjligheter som nod i utvecklingsarbetet bör stärkas.

Samhällsplaneringen tar tillvara kulturella aspekter; från estetik till sociala hänsyn. De metoder som används i processer för medborgarinflytande kan generellt utvecklas med hjälp av olika kulturella uttryck och genom metodutveckling baserad på kultur.

Kulturen under fritiden

Familjen är barnens viktigaste omgivning långt upp i åldrarna. För att familjen ska kunna vara ett gott stöd för barnen krävs att alla i familjen har ett rikt kulturliv.

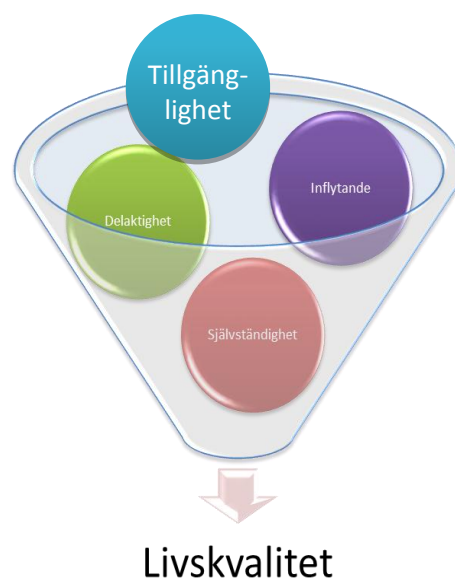
Föreningslivet bjuder ofta in hela familjen att delta i det gemensamma intresset, även när inte specifika aktiviteter erbjuds.

Många engageras i föreningsdriven verksamhet från ganska tidig ålder. Somliga stannar länge i sådan verksamhet, andra lämnar efter en kortare tid. De barn och unga som inte attraheras av föreningslivets utbud kan finnas på någon av kommunens fritidsgårdar. Andra aktiviteter är sällan märkbara i det offentliga rummet.

Familjeaktiviteter erbjuds exempelvis i föreningslivets, kommunens och Vara Konserthus regi.

Medborgarnas kulturvanor är inte kartlagda.

Det finns brister i tillgänglighet (fysisk och virtuell) och anpassad verksamhet, förhållningssätt och bemötande i utbudet av kulturella aktiviteter.

Nyläge – målsättningar vid planperiodens slut

Varje människa utvecklas utifrån sina förutsättningar. Vardagskulturen har betydelse, liksom eventkulturen.

Kulturen i lokalsamhället

Ungas delaktighet och självständiga skapande är en påtaglig och positiv kraft i Vara kommuns kulturliv.

Aktiviteter och innehåll utgår från medborgarens perspektiv; människor är delaktiga genom att vara både producenter och konsument. Kreativa miljöer skapar sammanhang.

IT-verktyg är ett naturligt och pedagogiskt verktyg för global kommunikation. Med teknikens hjälp byggs broar mellan människor med likartade intressen, oberoende av geografiska avstånd. Tekniken möjliggör att människor utforskar sin kreativitet, växlar mellan rollen som konsument och producent och skapar sin egen kulturella identitet.

Lokalsamhället uppmuntrar människor att pröva olika sätt att kommunicera och uttrycka åsikter och insikter. Alla uppmuntras att lyssna, försöka förstå och delta i det offentliga samtalet.

Kulturaktörerna, tillsammans med förskola/skola, tar ett kompensatoriskt ansvar för att barn/elever når sin fulla potential i ett livslångt lärande.

Språk-, läs- och skrivutveckling är centralt i samhället och det livslånga lärandet. Kultur som metod är en självklar del i sådan utveckling. Läsning värderas positivt. Bibliotek bidrar till att skapa nya lärprocesser, nya förmågor och nya kunskaper.

Nyinflyttade ses som en tillgång i samhället och mångfald som en potential i demokratiprocessen.

Kulturen i kommunens verksamheter

I kommunens verksamheter har kunskapsnivån höjts kring val av metoder och verktyg utvecklade i kulturella sammanhang. De egna resurserna används på annat sätt och efterfrågan på bibliotekens tjänster ökar.

Kommunens verksamheter ser kultur/estetik som metod och medveten strategi för lärande och utveckling och de centrala ledorden är inflytande, delaktighet, tillgänglighet och självständighet.

Kommunens verksamheter samarbetar med samhällets kulturyrtingar t ex föreningar, klubbar och institutioner i en ömsesidig och gemensam investering för framtiden.

Skolbiblioteket har samma centrala roll och vitaliserande miljö för kultur, bildning och utbildning i skolan som folkbiblioteket har i lokalsamhället.

Kulturen på fritiden

Lokalt kulturliv ingår i en bra miljö för unga. Investering i kultur ger bra förutsättningar för kreativ och positiv vardag för alla åldrar. Kulturen är en viktig del i folkhälsoarbetet.

Människor som har ett eget förhållande till konsterna (litteratur, konst, musik etc) är samtalspartners att reflektera tillsammans med kring upplevelser av t ex böcker, film eller konst.

Oavsett var människor möter kultur upplever de en ökad livskvalitet. Kreativitet uppmuntras och inspiration ges utrymme.

”Smarta” mål - Specifika, Mätbara, Acceperade, Realistiska och Tidssatta.

Mål: Inflytande, tillgänglighet, delaktighet och självständighet

Vad	Mäts genom – bestäms av respektive nämnd eller motsvarande
Verksamheterna använder medvetet kultur som metod för att uppnå mål på verksamhets- och/eller individ-nivå.	
Verksamhetens fokus är flyttat från brukarperspektiv till brukarens perspektiv.	
Unga vuxna syns i kulturlivet.	
Alla kommunala verksamheter har en verksamhetsspecifik ”verktygs-låda” för att kunna utveckla arbetet med kultur som metod för att nå en högre grad av måluppfyllelse. Verktygslådan ingår i den ordinarie metodiken, utvecklas över tid och medarbetarna använder den.	
Kollegiala samtal om kultur som metod och verktyg förs över förvaltningsgränser.	
Medborgarnas tillgång till läsning ökar.	
Benchmarking om kultur som metod är ett mål i Vara kommuns internationella arbete.	
Stödstrukturer som bibliotek, kulturinstitutioner och mötesplatser för kultur i vid mening finns där de behövs.	

Varje nämnd eller motsvarande bestämmer under implementeringsfasen vilka mät- och utvärderingsmetoder man vill använda sig av för att kunna mäta graden av måluppfyllelse. Resultatet av målarbetet redovisas i bokslutsdokumentet och uppdaterar kommunens styrdokument genom bilagor.

Kultur- och biblioteksplanens liv

Kultur/biblioteksplanen ska utvärderas hösten 2016 baserat på resultat från respektive nämnd från bokslutet för 2015.

Analysen av resultatet liksom av resultat från brukarundersökningar och enkäter ligger till grund för upprättande av ny kultur- och biblioteksplan som ska vara färdig våren 2017.

MEDIEURVALSPRINCIPER

Mål

Vara kommuns folkbibliotek har som mål att främja människors kunskapsbildning och kulturella delaktighet oavsett ålder, hälsotillstånd, ursprung, geografisk eller social hemvist.

Policy

Vara folkbibliotek arbetar inom de två områdena informationsförmedling och kultur. Biblioteken utgör värdeneutrala institutioner som garanterar yttrande- och åsiktsfrihet samtidigt med den enskildes rätt till personlig integritet och respekt för andras.

Biblioteken skall tillhandahålla medier och handledning/rådgivning för informationsbehov och kulturella upplevelser. Samlingarna/informationsutbudet ska präglas av bredd och kvalitet. Urvalet skall grunda sig på kommunens struktur, biblioteksenheternas respektive inriktning och på brukarnas efterfrågan utan att frångå kvalitetsaspekten så som den kan uttryckas i termer av verkshöjd, språklig nivå och, för facklitteratur och handledning/rådgivning, saklighet och relevans.

Bibliotekens samlingar skall tillhandahålla ett komplement och alternativ till det kommersiella utbudet. Bibliotekens handledning/rådgivning skall ta sin utgångspunkt i brukarens behov.

Biblioteket skall bevaka och främja nyheter i informations- och mediautbudet samt på informationsteknikområdet som underlättar medborgarnas tillgång till och delaktighet i information och kultur. Biblioteken tillhandahåller olika typer av resurser beroende på brukarens behov.

Biblioteken utgör ett offentligt rum där människors vilja att uttrycka sig, konstnärligt eller på annat vis, utgör grunden för samtal. Kombinationen med information som är fri för alla gör folkbiblioteken till en hörnsten i den demokratiska processen.